

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

181. koosolek.

10. novembril 1931.

Sisu:

1. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse täiendamise seadus — J. Loosalu' ja G. Lorenz'i ettepanek.
2. Ehitusseaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
3. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise seadus — II lugemisel.
4. Kaubalaevajuhi kutse omandamise seaduse §§ 4, 5 märkus 1 ja 8 muutmise seadus — II lugemisel.
5. ja 7. Eesti Maapanga 8% ümberlaenusutamise pantkirjade väljaandmise seadus — II lugemisel.
6. Järgmise koosoleku määramine.
7. Sisupunkt 5. järg.
8. Riigimõisade valitsuse põhimäärus — II lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse täiendamise seadus — J. Loosalu' ja G. Lorenz'i ettepanek.

J. Loosalu' ettepanekul antakse seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

2. Ehitusseaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Klement**: Vene Ehitusseadus on mitmel korral Riigikogu poolt muutmist leidnud. Teatavasti on see üks vanemaid seadusi, mille mitmed normid ei vasta meie oludele, mille tõttu on Riigikogul vajadus tulnud neid muuta. Teedeministeerium ühes teiste ministeeriumidega on asunud uue seaduseelnõu kokkuseadmisele, kuid et niisuguse spetsiaalseaduse läbivaatamine pikemat aega võtab, ei ole veel loota, et lähemal ajal, vähemalt ühe või kahe aasta jooksul, see seadus jõuaks Riigikoguni. Kuid ometi on terve rida Ehitusseaduse norme, mis kiiret muut-

mist vajavad, ja millest tingitud ka käesoleva ehitusseaduse muutmise ja täiendamise seaduse esitamine.

Selles seaduseelnõus käsitatakse kaht asjaolu. Kõigepealt käsitab eelnõu § 3 ehitiste järelevalvet kunstilisest seisukohast. Maksva Ehitusseaduse järgi on ette nähtud, et mälestussammaste ja monumentide ehituseprojektid vaadatakse läbi kunstilisest seisukohast Vene kunstiakadeemia poolt. Juba selle asjaolu pärast seda seadust meie oludele kohaldada ei saa. Eelnõu järgi, mis praegu esitatakse, läheks monumentide ja teiste avalikkude ehitiste järelevalve kunstilisest seisukohast viieliikmelise arhitektuurkomitee kätte, mille moodustab Vabariigi Valitsus Teedeministeeriumi juurde, ja mis koosneb silmapaistvamatest arhitektidest ja kujutava kunsti ala asjatundjatest. Samuti leidis üldkomisjon tarvilikuks muude ehitiste suhtes, mis arhitektuurilise komitee alla ei kuulu, et seal peaks olema võimalus omavalitsustel kaasa kõneleda nende projektide kunstilisest seisukohast.

Teine asjaolu, mis seaduses muutmist leiab, on ehituste järelevalve täitmine. § 161 paneb ehituste järelevalve avalikkude ehitiste suhtes Teedeministeeriumi peale erandiga, et Teedeminister võib, kui tarvilikuks leiab, ka oma määrusega nende kinnitamist panna omavalitsuste peale. § 207, eriti § 209 loovad võimalused järelevalve asutustele tarbekorral ehitust seisma panna. Nõutakse, et ehitised tehtaks projekti kohaselt, ja antakse järelevalve asutustele õigus seda kontrollida ning oma nõudmised ellu viia. Järelevalve asutusteks on Teedeministeerium ja kohapeal kohalikud omavalitsused.

Need küsimused leidis üldkomisjon olevat kiired ja nende küsimuste lahendamisel ei saa oodata niikaua, kuni uus ehitusseadus peaks tulema. Sellepärast leiti tarvilikuks ühineda valitsuse seisukohaga, et need küsimused novelliga või muutmise seadusega lahendatud saaksid.

Üldkomisjon on eelnõu läbi vaadanud ja temas teinud mõned sisulised parandused, mis lähemalt seletatud seletuskirjas, kui ka mõned redaktsioonilised parandused. Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina õieti oleksin pidanud sõna võtma selle eelnõu II lugemisel seadusele vastava täienduse tegemiseks, kuid ma võtsin sõna I lugemisel selleks, et saaksid Vabariigi Valitsuse esitajad kui ka Riigikogu liikmed praegu ettekantava ettepanekuga tutvuda, ja et teiseks lugemiseks oleks seisukoht juba võetud. See ettepanek ei ole ka Riigikogu üldkomisjonis kaalulisel olnud.

Ettepanek ise oleks järgmine: „§ 180¹. Vabariigi Valitsusel on õigus anda ehitusmäärusi, mis kindlustaksid elanikkude kaitset õhusõja korral. Nende ehitusmäärustega võib riigikaitse huvides ette kirjutada linnades nõudeid riigi-, avalikkude ja eraehitiste püstitamisel, ümberehitamisel, laiendamisel ja kapitaalsel remonteerimisel.“

Kui see ettepanek Riigikogus vastu võetakse, siis oleks selle tagajärg see, et meil hoonelis, ja iseäranis neis, kus asub telefonivõrk, elektrijaam; siis raudtee majades, seltskondlikkudes asutustes, avalikkudes asutustes, kui ka suuremates eramajades linnades ja linna tsentrumeis, — oleksid ette nähtud allehitused gaasikaitse vastu gaasi kallaletungi korral, kus kodanikud võiksid varju ja kaitset leida.

Võib üles tõusta küsimus, kas see uusi suuri kulusid ja koormatusi ei too majade ehitajatele? Siin peab tähendama, — nagu eriteadlased tõendavad, — saab neid gaasikindlaid ruumisid rahuajal ära kasutada kas keldriruumidena, pesuköökidena ehk puuhoiu ja majapidamistarbete hoiuruumidena, nii et erilisi kulusid see majaehitajatele juurde ei too. Aga tulu oleks sellest sõjakorral loodetavasti suur. Ma ei taha sellega sugugi öelda, et sõda tulemas on, kuid peame alati valvel olema, sest meil ei ole raisata rahvast ega maad.

Vastava ettepaneku omal ajal esitas ka Kaitseministeerium Teedeministeeriumile, aga selle küsimuse otsustamine jäi tookord lahtiseks, sest arvati, et asi saab lahendatud uue ehituseseadusega, mis tervikuna pidi esitatama. Kuna aga tervikseadus arvatavasti veel kaua viibib, siis on vajalik, minu arvates, vastav paragrahv luua käesolevas muutmise seaduses. Oleks otstarbekohane, kui see võetakse paragrahv 181¹-na. Selle juures jääks Vabariigi Valitsuse ülesandeks sellele paragrahvile oma määrusega sisu andmine. Seaduses eneses on raske üles seada norme ja nõudeid j.n.e., sest see nõuab eriteadlaste töid. Vabariigi Valitsus oma määrustega lahendaks, missugustes

hoonetes peaks ehitatama gaasikindlad keldrid ja missugustes kohtades.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

3. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Voiman.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

4. Kaubalaevajuhi kutse omandamise seaduse §§ 4, 5 märkus 1 ja 8 muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel jääb ära paragrahvide teksti ettekandmine.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

5. Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise pantkirjade väljaandmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursöö t.

(Pealkiri.)

J. Bulin: Väga lugupeetud härrad Riigikogu liikmed! Sõna võttes selle seaduse pealkirja juures pean toonitama, et see seaduseelnõu muidugi on väga hädavajalik, kuid kahjuks ta ei puuduta mitmeid hädavajadusi, iseäranis Petserimaal, sest Petserimaal on mitmedki põllumajanduslikud üksused veel kinnistamata ja sellepärast omal ajal ei ole suutnud saada laenusid. Mina just praegusel silmapilgul sain Petseri maavalitsuse istungi protokoll, millest osa võtsid ka valla omavalitsuse esindajad, 17. septembrist s. a., kus toonitatakse ka seda suurt häda, milles praegu vaevleb Petserimaa. Seda häda on kirjeldatud ka Petseri maavalitsuse poolt kirjas härra Riigivanema nimele, ja ma luban enesele siin sellest mõned väljavõtted ette kanda: „Ikaldusaastate ja majapidamiste ümberkorraldamise tagajärjel hingemaa pidamise viisilt omandusõiguse alusele Petserimaa põllupidajad olid sunnitud tegema suuremal määral lühiajalisi laenusid kohalikkudele laenuasutustelt.“ Mitte maapangast, mille kohta praegune seadus käib.

„Nendest laenudest põllupidajad võlgnevad käesoleval ajal kohalikkudele ühis-

tegelistele laenuasutustele Kr. 771.670,48, millise tasumine lühikese aja jooksul tekitab põllumajandajale ülepääsematuid raskusi, sest põllumajanduse saaduste, eriti Petserimaa põllumehe senise tuluallika — lina — hinnad on äärmiselt langenud ja saadavate tuludega põllumajandajad suudavad vaid hädavajalisemad jooksvad väljaminekud majapidamiseks katta.

Keskmine Petserimaa põllumehe laen on harilikult 100 krooni, kusjuures laenu dega koormatud on peamiselt nõrgad ja väikesed maapidamised. Olemasolevatel andmetel langeb iga majapidamise peale Petserimaal keskmiselt 0,7 hobust ja 2,3 sarvloomat. Praegune lehma keskmine turuhind on 20 krooni. 100-kroonilise laenu sissenõudmisel tuleks niisugusel võlgnikul ligi viis lehma ära müüa, et oma laenu tasuda.

Ülaltoodud arvud näitavad küllaldaselt selgelt, et sunniviisil nende laenude sissenõudmine lõpulikult ja massiliselt saaks hävitama Petserimaa põllumajandajad.

Juurde peab veel lisama, et maavalitsusel olevate andmete järgi on Petserimaal juba ligi 19.000 asjalikku üleskirjutamist ainult maksude sissenõudmiseks.“

Olemasolevad andmed Petserimaa maapidamiste üksuste kohta näitavad, et neid on 10.500 ja nendest, nagu on andmed olemas, võivad osa võtta eeltulevatest valimistest põllumajandamise palatisse umbes 7.000. 3.000 jäävad välja. See näitab, et Petserimaal on õige palju väikesed majapidamised, milliste kohta ei või see seadus, mis praegu päevakorral, käia. Kõik see tõendab suurt vajadust, et ka edaspidi saaks valitsuse poolt ja iseäranis meie Majanduseministeeriumi poolt välja töötatud niisugune seaduseelnõu, milline puudutaks ka nende väikeste majapidamiste vajadusi. Nimetatud Petseri maavalitsuse protokoll toonitab ka hädavajalikkust, et kõik lühiajalised laenu saaksid võimalikult rutiinini üle viidud kauaaegsete laenu de peale. Oleks soovitatav neid vähemalt 10-aastalisteks teha. Seepärast toonitan uuesti selle päevakorras oleva seaduse vajadust ja vastuvõtmist. Ma pean niiõelda koputama ka meie valitsuse ja Riigikogu südamele, et meie saaksime edaspidi korraldada ka neid, kes ikka jäävad hädasse peale selle, kui see päevakorras-olev seadus on vastu võetud.

J. L e h t m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus püüab osa põllumajanduse raskustest veeretada põllumajanduse sihtkapitali — asundusekapitali —

peale ja teise osa väikelaenuasutuste peale, ja väikelaenuasutuste kaudu edasi läheks see koorem väikehoiuse summade omanikkude kanda. Hoiuse summade omanikud, kui nende summad on paigutatud pantlehtedesse, ei saa oma summased kätte, ja kannataksid seeläbi. Niisuguseid katseid, põllumajanduse saneerimise raskusi veeretada teiste kihtide kanda, on tehtud ka mujal. Saksamaal võeti vastu nõndanimetatud „Osthilfe“ seadus, mille järele anti välja pantlehed. Neid pantlehti pidid seaduse järele poolsunduslikult omandama ka töösturid ja tööstuseasutused. Sel ajal, kui „Osthilfe“ seadus välja anti, oli lootust, et tööstusest neid summe saab, olgugi, et töösturite ridadest sellele tõsiselt vastu vaieldi. Nüüd on selgunud, et see lootus illusoorne oli. Summad põllumajandusele jäid tööstuse kassast saamata, ja Saksamaal otsitakse uusi teid, kuidas põllumajandusele vastu tulla ja mingeid teisi abinõusid leida. Pessimistid seal ütlevad, et neid abinõusid praegusel korral ei ole. Preisi suurmaapidamise päästmiseks ei ole üldse abinõusid saadaval, ja sellepärast peab Preisi suurmaapidamine, suured mõisad, paratamatult ohvriks langema asundustegevusele. Preisimaal käib kõige suurem, kõige intensiivsem asundamise tegevus. (V a h e l h ü ü e.) Härra Martinson, sama, mis meie juba kümne aasta eest läbi viisime, nimelt suur maareform. (V a h e l h ü ü e.) Eesti vabariik viis läbi maareformi. Lehtman ja Co nimelist asutust ei ole; ehk on Laarman ja Co? Käesolev seaduseelnõu töötati välja möödunud varakevadel. Tol ajal oli rahaturu seisukord niisugune, et lootust oli paigutada osa nendest pantlehtedest, mis seadus ette näeb, väikelaenuasutustesse. Kahjuks ei esitanud valitsus seda seadust mitte kevadisel istungjärgul Riigikogule, siis oleks kahtlemata suvel võimalik olnud mõndagi sel alal ära teha. Praegu on olukord tublisti muutunud. Põrutused, mis rahaturul olnud, on olukorra niisuguseks muutnud, et hoiuse summade omanikud kartlikuks on läinud, ja selle tagajärjel ka pangasutused, nad ei taha oma summased pika aja peale investeerida ja sellepärast ei võta ka neid pantlehti. Pealegi võivad ajad tulla, kus õige pea hoiuse summe vaja on, siis kui meie sellest kriisiajajärgust üle saame. Praegu on ilmaturul suur viljahindade tõus, nisuhindade tõus üle 40%. Ja arvatakse, et kui kriis mööduma hakkab, siis tuleb uus elevus, uus ettevõtlikkus, ja hoiuse summade omanikud tahavad selleks ajaks hoida oma rahad vabad.

Nii näeme, et meie olukord on nii ruttu muutuv, et isegi seaduse väljaandmisel ja seaduse esitamisel tuleb konjunktuuriga rehkendada. Tuleb silmas pidada, et kui soodne konjunktuur mööda lasti minna, siis ei ole võimalust neid tagajärgi kätte saada, mis see seadus taotleb.

Käesoleva seaduse arutamise juures on puudutatud ka meie põllumajanduse sihtjooni üldse. On püütud väita, nagu oleksid meie põllumajanduses ülesseatud senised sihtjooned valeks osutunud. See ei ole õige. Meie oleme piimakarjapidamist ikka pidanud kõige tähtsamaks majapidamise haruks juba kauemat aega, ja nüüd tõendavad kõik andmed, et see õigeks on osutunud. Meie väljaveos nihkub või ikka kordkorralt tähtsamale kohale, nii et põllupidajad praegu maal, kui nad üldse raha saavad, siis saavad seda meiereidest. Nii et arvamine, nagu oleks siin midagi ekslikult tehtud, ei pea paika.

On ka etteheiteid tehtud agronoomilisele nõuandele. On öeldud, nagu oleksid agronoomid nõu andnud inimestel üleliia intensiivselt majapidamist korraldada ja selletõttu viinud põllumehed raskustesse. Mind huvitab see küsimus isiklikult, ja ma vaatasin asja lähemalt. Võtsin talud, kus peremehed ütlesid selge sõnaga, et nad on sattunud raskustesse just agronoomide nõuannete järele sisseseatud intensiivse majapidamise tõttu. Nende peremeestega koos kõiki nende sissetulekuid ja väljaminekuid läbi vaadates jõudsin selgusele, et see mitte agronoomide süü ei ole olnud, et mehed raskustesse on sattunud. Peremees ise tunnistas, et kui ta oma elujärje, oma isiklikud väljaminekud oleks jätnud endiseks ja kõik need sissetulekud, mida ta mitme aasta jooksul saanud sellest intensiivsest majapidamisest, võlgade tasumiseks kasutanud, siis ta mitte raskustesse ei oleks sattunud. Teises kohas selgus, et põllumees oli loodetava puhtakasu avansina juba välja võtnud ja ära tarvitanud. Nii et mehed kõnelevad küll sagedasti, et agronoomiline nõuanne on nad viinud raskustesse, aga lähemal vaatlusel ei pea see paika, ja põhjused peituvad mujal. Muidugi ma ei taha üldistada seda nähet, kuid need andmed, mis olen saanud isiklikult asju vaadeldes, näitavad, et alati pole agronoom süüdi, kui peremees teda süüdistab. Kui inimene raskustesse satub, siis süüdistab ta väga kergesti teisi. Ma olen näinud ja kuulnud, et inimesed isegi süüdistavad, miks anti seemnevilja. Parem oleks olnud, kui vili andmata oleks jäänud, siis ei oleks

võlga kaelas olnud. Missuguses seisukorras siis põllud oleksid olnud, seda nad muidugi ei analüüsi, vaid nad tunnevad, et praegu on raske vekslite maksmine, ja sellepärast süüdistavad kõiki.

On ette toodud, et meie põllumajanduses suureks valesammuks on osutunud Rootsi krediidi tarvitamine. Ma pean ütleva, et see ei ole õige. Nähtavasti ei tunne need süüdistajad Rootsi krediidi küsimust.

Rootsi krediit oli lühiajaline kaubakrediit. Selle krediidi abil ostime omale neid kaupu, mida oleksime ostnud ka siis, kui meil seda krediiti kasutada poleks olnud. Kas oleksime ostmata jätnud meierei sisseseeded, superfosfaadi, väikesed rehepeksumasinaid j.n.e.? Vahest oleksid ostmata jäänud mõned üksikud tõuloomad, kuid see on nii minimaalse summa eest, et sellest kõneldagi ei maksa. Praegu veame sisse neidsamu artikleid, mis Rootsi krediidi abil ostime, peale meierei sisseseedete, mida meil juba küllaldaselt olemas. Nii ei saa öelda, et Rootsi krediidi tarvitamine oli valesamm. Agronoomiline propaganda ei suuda elu täiesti juhtida. Võtame näiteks väetisainete sisseveo. Väetisainete sisseveoks tehti propagandat eriti 1924./1925. aastal ja siis oli ka suurem tarvituse tõus. Hiljem soovitati agronoomide poolt ettevaatlikkust väetisainete tarvitamisel. Kui meie vaatame andmeid, siis näeme, et praegusel kitsal ajal veetakse rohkem väetisaineid sisse, kui sel ajal, mil propaganda kõige intensiivsem oli. 1924./25. põllumajanduse aastal oli kunstväetiste sissevedu 29.700 tonni, 1925./26. aastal — 30.400 tonni, 1926./27. aastal — 30.400 tonni, 1927./28. aastal — 40.300 tonni, 1928./29. aastal — 39.400 tonni, 1929./30. aastal — 35.900 tonni, 1930./31. aastal — 33.700 tonni.

Nii näeme, et põllumajandus sammub kindlat rada, hoolimata sellest, missuguse seisukoha agronoomiline propaganda võtab. On selge, et osa põllumajandust on kahtlemata terve ja läheb selles suunas, mis kord on võetud ja mis õige.

Praegu põllumajandus põeb raskusi, kuid need raskused ei olene meie põllumajanduse suunast, vaid siin on teised põhjused, ja Vabariigi Valitsusel tuleb nende kõrvaldamiseks radikaalseid samme astuda. Käesolev seadus ei ole see seadus, mis lahendaks meie põllumajanduse kriisi, ja seda tahtsin kinni naelutada.

A. Kornell: Ühel eelmisel Riigikogu koosolekul on rkl. Tonkman'i poolt püütud

siit näidata, nagu oleksin mina rahaasjanduse komisjonis Eesti maapanga 8% ümberlaenuustamise pantkirjade väljaandmise seaduse juures püüdnud kaitsta seisukohta, et ei tohiks lubada pantkirjade intresside vahe tasumist asundusekapitalist sellepärast, et lasta taludel minna oksjoni alla, kust siis oleks võimalik neid asundamise otstarbel odavasti osta.

Niisugune minu seisukohtade selgitamine on pöörane ja sihilik. Pean tarvilikuks vale arusaamise ärahoidmiseks sel puhul seletada järgmist. Mina ei ole vaieldnud selle vastu, et tuleks talude päästmiseks otsida teid, pole seisnud selle seaduse vastu, küll aga ei olnud ma nõus sellega, et vaheprotsendi tasumine sünniks asundusekapitali arvel, misjuures toonitasin, et valitsus selle summa mujalt oleks pidanud leidma, mitte aga asundusekapitalist, mis enesega kaasa toob asundusetegevuse piiramise, millejuures mina tähendasin, et praegune konjunktuur on soodne asundusekapitalile talude ostmiseks. (V a h e l h ü ü e.) Seda ma ei salga. Olen arvamisel, et praegune seadus ei päästa kõiki talusid oksjoni alt, ja sellepärast peab olema asundusekapitalil summe, et neid ära kasutada talude ostmisel asundamise otstarbeks. Pean loomulikuks, et talude oksjonile minemisel ei peaks need talud minema juhuslikkude inimeste kätte, kes neid spekulatsiooni otstarbel ära kasutavad, sellega kahjuks tuleb meie põllumajanduse süstemaatilisele korraldamisele. Asundusekapitali kaudu talude ostukorral saavad endised omanikud maaga varustatud, mida aga ei sünni siis, kui see teostub maaga sahkerdajate kaudu. Vanatalude oksjonile mineku soodustamist ei ole mina nõudnud, ja ei tohiks minu seisukohti keegi sääraselt seletada, nagu seda siin täna on tehtud. Pean seda sihilikuks ja lubamatuks.

M. L a a r m a n: Mina pean tähendama, et rkl. Kornell natukene hiljaks on jäänud õiendusega oma mõtteavalduse kohta. (V a h e l h ü ü e.) Teatavasti sündis see mõtteavaldus 28. oktoobril, aga täna on juba 10. november, nii et sellest ajast on ligikorda paar nädalat möödunud. Samal koosolekul rkl. Kornell rahaasjanduse komisjonis tähendas: „Ei ole lubatav, et maapangas asundusekapitali arvel summad mahutatakse pantlehtede intresside maksimiseks. Konjunktuur on nüüd soodne vanatalude ostmiseks, mida saab kasutada uute asundusetalude loomiseks. Vanatalu-

de saneerimiseks raha ei jätku.“ Naelutasin kinni sel korral selle imeliku koonduse rühma seisukoha rahaasjanduse komisjonis. Kahjuks sel korral rkl. Kornell ei saanud midagi oma vabanduseks öelda. Kui ta nüüd tagantjärele püüab oma väljendust pehmedada ja oma mõttekäigule teise suuna anda, siis on see nüüd küll hiljaks jäänud.

Põllutööminister A. J ü r m a n: Tahaksin siiski mõne märkuse teha rkl. Lehtman'i kõne puhul. Meil oli pikemalt mõttevahetusi selle seaduseelnõu I lugemisel, kuid siiski nüüd pealkirja juures on tagasi tulnud üldiste mõttevahetuste juurde, ja kui tahetakse toonitada, et selle seadusega veeretaksime raskuse talude saneerimise juures väike-laenuhoiuühisuste peale, siis ei ole see mitte õige. Meie mingit koormat ei taha ühispankadele peale panna, ja kui rkl. Lehtman tähendas, nagu tahaksime teiste kihtide arvel seda teha, siis I lugemisel tähendasin sellele, et selle seadusega meie ei raskenda väike-laenuhoiuühisuste seisukorda, vaid ümberpöörduvalt, see seadus aitab nende seisukorda tervendada. Sest kindel on see, et laenuhoiuühisused suuremalt osalt raha välja laenanud talupidajatele, ja kui laenajad nüüd raskustesse langevad, ei suuda oma kohustusi täita, ja kui ei saada neile mingil kujul appi tulla, siis varisevad ka laenuhoiuühisused kokku. Käesolev seadus annab õiguse ümberlaenuustamiseks välja anda pantkirju. Need pantkirjad on kindlad, ja selle tagajärjel langeb laenuhoiuühisustel igasugune riisiko ära. Nad saavad võib-olla vähem protsenti — 11 protsendi asemel, mis neil lubatud võtta, saavad 8% — kuid 11% juures on teatav riisiko, kus laene võib-olla kätte ei saa, kuid 8% juures riisikot ei ole. See aitab suuresti laenuhoiuühisuste seisukorda saneerida.

Teine väide, et pärast tuleb niisugune seisukord, kus meil hoiusummasid ei ole. Meie nägime, kui meil õige ärevad ajad olid, et siis pangad olid rahast tühjad. Makseti kõrget protsenti, isegi kuni 20%, kuid raha oli ikkagi vähe. Kui aga aastate jooksul elu stabiilemaks muutus, võtame näiteks kaks kuni kolm aastat tagasi, siis nägime, et pankades oli raha küllalt, ja pangad otsisid klientuuri, kellele võiks raha välja laenata. Mida rahulikumaks elu läks, seda raskemaks läks pankade seisukord raha ärapaigutamise mõttes. Mitte rahast ei olnud puudus, vaid ettevõtetest, kuhu raha pangast laenu näol paigutada. See

on olnud alati nii, et mida kauemat aega elu püsinud stabiilne, seda rohkem koguvad inimesed varandusi ja seda rohkem toovad hoiusummade näol raha pankadesse. Ja siin on juba teine külg, kuidas seda raha ära mahutada. Et see teeb raskusi, seda nägime meie enne sõda, siis oli ka meie hoiuühisustel raskusi, ja nad mahutasid oma ülejäägid ära isegi Venemaa Peterburi pankadesse. Väide, et ühispiimatilitused olevat ainukene koht, kust põllumees raha saab, siis mina ütlen, et see oli enne, aga viimane, möödaläinud aasta ja käesolev aasta toovad teisi arve, ja siin on suureks teguriks tulnud meie teravilja sissetulek. Meie näeme, et praegu on ainuke sissetulek veel põllumehele, kust ta otsekohe kasu saab, kuhu tal pole tarvis juurde maksta, teravilja müük. (V a h e l h ü ü e.) Praegu, kui on teravilja müüa, siis aitab see katta kulud ära. (V a h e l h ü ü e.) Eelmisel aastal teraviljast üks rukist osteti põllumeestelt ligi 6 miljoni krooni eest, ja võid vedasime välja umbes 30 miljoni krooni eest, see on — juba üks viiendik, mida põllumehed said rukkist. Teravilja müük katab töökulud ära, kuna aga piimakari töötab puudujäägiga. (V a h e l h ü ü e.) Kui meie karja kulud kõik arvestame, mis kari ära sööb, siis võid tuleb kahjuga müüa, aga teravili katab oma töökulud ära. (V a h e l h ü ü e.) Ja isegi umbes pooled põllumehed ei viigi piima piimaühisusse. Piima viivad piimaühisustesse umbes 50 tuhat põllumeest, ja teravilja müüjaid eelmisel aastal oli üle 20 tuhande, 23—24 tuhat, peaaegu pool, 50% nendest, kes piima viisid. Aga kui nüüd arvesse võtta, et teravilja pealt said nad otsekohe oma töökulud kaetud, siis see vahetõde kujuneb palju rohkem selle kasuks. Sellest seisukohast võib süüdistada võimalikult agronoomilist nõuannet, et nad ühekülgssusse on laskunud, et nad ainult rõhku pannud ühe osa põllumajanduse produktiooni peale, teist osa kõrvale jättes. (V a h e l h ü ü e.) Jah, teatud ajal. Kui sõdida selle vastu, et meil ei pruugi teravilja kasvatada, nagu seda tehti eelmisel aastal, siis see on praeguse olukorra mitte õieti hindamine. Kümme aastat tagasi võis see seisukord õige olla. Nüüd meie peame arvesse võtma turgude muutmise nõudeid ja selle järele oma põllumajandust ümber korraldama.

Lõpuks kandis ette härra Kornell, et ta on vaielnud selle vastu, et vaheprotsentide tasumine võetakse asundusekapitalist. Kui meie selle võimaluse ära võtaksime, et põl-

lumeestele võimaldada odavamaid laenusid... (V a h e l h ü ü e.) See mujalt võtmine on ainult sõnad, sest riigikassal ei ole summasid, kust meie saaksime võtta. See peaks eriti selge olema Riigikogu liikmetele, kes küllalt asja kursis on, et riigikassa ei saa välja anda summasid, kuna meil ei ole sissetulekuid, ja need ei laeku sel määral, nagu eelarves ette nähtud. Sellepärast siis peame mujalt otsima ja nimelt asundusekapitalist, kus ilma, et erilisi raskusi oleks, võime need vaheprotsendid põllumeestele ära tasuda. (V a h e l h ü ü e.) I lugemisel andsin selle kohta seletusi. Sellepärast on see paratamata, teist teed meil praegu ei leidu. Seisukord on üldiselt igalpool raske, ja eriti riigikassa seisukord ei saa võimaldada meile mingisuguseid uusi koormaid ega väljaminekuid. (V a h e l h ü ü e.) See seadus, mis teie esitasite, oli tühine käeliigutus, et võile juurde maksta. 10%-line juurdemaks teeks välja 300 miljonit senti. Langus on aga meil mitte 10%, aga umbes 40% kahe aasta jooksul. Vaadake, siis see ei tee enam 3 miljonit krooni välja, vaid teeb välja üle 10 miljoni krooni, kui peaksime hoidma hinnad ajakõrgusel. Aga et sarnast juurdemaksu ei võimalda riigikassa teisiti, kui paneme uusi maksusid peale, mis aga tuleksid võtta kodanikkude käest, sellepärast ei ole võimalik seda teostada riigikassa kaudu. Et aga maaparanduse töid teatud aja peale katkestada ja uusi maaparanduse töid laenuga mitte ette võtta, on täiesti loomulik säärestel kriisi puhkudel, kus maaparanduse tööd ennast ei tasu, ja need põllumehed, kes maaparanduse töödeks laenu võtavad, satuksid uuesti raskustesse, sest nad ei suudaks tehtud tööde eest niipalju sissetulekut saada, et laenu ära tasuda. Sellepärast oleks otstarbekohane need summad ära kasutada selleks otstarbeks, mis aitaks põllumeest, kes sattunud raskesse seisukorda.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma juba läinud teispäeval selle seaduseelnõu arutamisel õiendasin neid väiteid, mis ette tõi härra Tonkman, nagu oleks minu rühmakaaslane Kornell rahaasjanduse komisjonis tundnud kahjurõõmu sellest, et maal talud sattunud raskustesse. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga meie teame, et asundusekapitali arvel talusid ostetakse, ja see on teile, kogumehed, pinnaks silmas, et ei lasta teie inimesi vabalt opereerida ja võileiva eest talusid omale osta, mis on oksjonil. Asundusekapitalil on selleks raha,

et inimesed võivad vabal kokkuleppel talu asundusekapitalile ära müüa. Oksjoneid on olnud, aga kahjuks on asundusekapitalil vähe raha olnud, et päästa põllumehi sellest seisukorrast, kuhu nad sattunud. Käiakse kuulamas, kas maapank ei osta talu vaba kokkuleppe teel. Nii on Pärnumaal talu 350 tiinu suur ja taheti $3\frac{1}{2}$ miljonit senti. Ka on teisi talusid olnud, ja pärijad on just need olnud, kes on käinud maapangas pakkumas, et asundusekapital nende talud ära ostaks, sest siis on neil ka lootust jääda sinna talusse ja sealt osa saada. Mida aga praeguse seaduseelnõu juures näeme? Näeme seaduseelnõu seletuskirjas, et põllumajandusel lasub lühiajalisi kõrgeprotsendilisi eravõlgu 23,2 miljonit krooni. Sellest on erapankade, eraisikute j. n. e. võlgu 16,4 miljonit krooni ja pärandusevõlga 6,8 miljonit krooni. Edasi ütleb seletuskiri, et pantlehti on eelnõu järele ette nähtud võimalik välja anda kuni 15 miljonit krooni, missugune summa vastab ligikaudu põllumajandusel lasuvatele eravõlgadele, välja arvatud pärandusevõlad, mis sugulaste omavaheliste võlgadena ei peaks olema nii väga hädalised. Ometi on seda 6,8 miljonit krooni, ja see ei ole väikene summa. See seadus ei kergenda sugugi pärijate olukorda. Kui asundusekapitali summadega oleks talu ära ostetud, siis võib-olla oleks nende olukord kergem olnud.

Kui vaadata teravilja kaitse küsimust lähemalt, siis kuulsime, et härra minister tõi täna ette, et rukkihind, mis põllupidajad on riigi poolt ostetud rukki eest saanud, see on 15 senti kg, on küllalt tasuv. Kuid mis räägiti siis, kui ministrite komisjonis Põllutööminister Jürman rukkihinna suhtes eriarvamisele jäi, et see hind tasuv ei ole? Kus on õigus? Kas sel korral siis taheti muidu rahvale silmi teha? (V a h e l h ü ü e.) Mineval aastal nõudsite teie 20 senti, riik maksis 17,5 s. kg. Tänavu on rukkiisaak väiksem ja nüüd on 15 s. kg tasuv. (V a h e l h ü ü e.) Mina seletasin, mispärast möödunud aastal rukist vastu ei võetud. Teiega koalitsioonis olev härra Oinas oli see, kes seletas, et ei või raha Eesti Pangast laenata, võib krooni katte alla viia. Teie rõhutate seda, et meil ei ole raha, millega talusid saneerida. Aga kuhu jääb 350 miljonit senti, mis meil Hooveri kava järgi tänavu sõjavõlgasid tasumata jääb, kas sellest summast ei oleks saanud võtta, et põllupidajaid päästa? (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, siin Riigivanema sõidu juures ei saa laimu olla, iga kodanik nägi seda sõitu, ja iga kodanik teab, mis see sõit

maksab. (V a h e l h ü ü e.) Meie teame, et Rakvere linn oli 500 tuhat senti Riigivanema vastuvõtmiseks ära kulutanud. Kui räägitakse riigi sissetulekust, siis anti meile informatsiooni rahaasjanduse komisjonist, mille on täpselt ära toonud „Päevaleht“. Härra minister tähendas, et otsekohehed ja kaudsed maksud on 6 kuu jooksul rohkem laekunud kui seda oodata oli. Tulumaksu on tulnud 107 miljonit senti rohkem, kui eelarve ette nägi. Põllupidajate kinnisvaramakse on 18 miljonit senti rohkem määratud, ja kõik need summad — 1.400.000 krooni — mis on riigile neis peatükes rohkem sisse tulnud, on läinud, nagu Majanduseminister ütles, metsade, raudteede, telefonide, riigimaksude j. n. e. vähemsissetulekute katteks. Härra minister ütleb, et asundusekapitalist saab aidata. Meie teame, et maapanga juhatuse esimees rahaasjanduse komisjonis seletas, et asundusekapitalis ka ei ole raha. 48% on asunikudele ehituselaenusid sel aastal välja antud sellest summast, mis kevadel määrati. Tähendab, ka seal ei ole raha. Kui tahate põllumeest tõsiselt aidata, siis tuleb leida reaalsemaid abinõusid ja mitte asundusekapitali summade juurde minna, kus ka raha ei ole. Need seletused, mis Põllutööminister andis, on vastolus niihästi põllupidajailt rukkiostmise, kui ka avitamise asjus.

J. L e h t m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mis puutub esimesse küsimusse, mis härra minister üles tõstis: kas on vaba raha rohkem kriisi ajal, või tõusu ajal, siis peab küll juhatama härra ministrile majanduseteaduse õpperaamatut, kus on öeldud, et kriisi ajal on pankades vaba raha palju rohkem. (V a h e l h ü ü d e d.) Praegusel korral vaba raha on palju, see voolab ühest riigist teise. Kui kuskil kipub hädaohtlikuks minema, siis viiakse raha teise riiki, ja see ühest kohast teise tassimine kutsubki raskused esile. Nii et selles asjas minu väited jäid küll ümber lükamata.

Mis puutub sellesse, et käesolev seadus aitab laenu-hoiuühisustele nende seisukorda stabiliseerida, siis ei ole ka see õige. Need talud, millel võlga on sel määral, kui käesolev seadus lubab lahendada, nimelt 60% ulatusel, need talud ei valmista laenuasutustele raskusi. Raskusi on nende taludega, mis on üle laenustatud, millel on laenu rohkem kui 60%, isegi 100% väärtuses peal. Seal on suured raskused. Neid raskusi ei lahenda käesolev seadus.

Mis nüüd puutub teraviljaküsimusse, siis oli mul õige imelik kuulda, kui Põllutöominister tuleb seletama, et teraviljakasvatavus on see, mis meie talusid päästab. (V a h e l h ü ü e.) See ei ole õige. Kui teie meie karjakasvatuse ära hävitate ja põllumajandusele peale panete teraviljakasvatuse, siis olete meie põllumajandusele suure karuteene teinud. (V a h e l h ü ü e d.) Vaadake, ma olen ka tegelik põllumees, härra Laarman, ja tean, kuidas lugu on. Ma müün teravilja sellepärast, et see on praeguse konjunkturi juures mulle kasulik, ja sugugi ei vähenda sellepärast oma karjakasvatust. Karjakasvatavus on see, mis jääb põhialuseks, ja kui sealjuures teravilja võimalik müüa, siis tuleb seda teha. Aga öelda, et teraviljakasvatavus on see, mille peale peame üle minema ja karjakasvatuse hävitama, see ei ole õige. (V a h e l h ü ü e.) Härra Põllutöominister tõendas seda praegu.

Siis väitis minister veel, et agronoomiline nõuanne olevat ühekülgne olnud. See väide ei pea paika. Härra Jürman'ile on sama hästi kui mulle teada, et Jõgeva sordiparanduse seltsis üle 10 aasta töötatakse sel alal, et vastavaid nisusorte välja arendada, niisuguseid, mis meie maal hästi kasvavad, et võiksime välismaa nisu sisseveost loobuda. Seal on üle 10 aasta töötatud, ja nüüd öeldakse, et agronoomiline nõuanne on alles nüüd ärganud, ja leidnud, et meil võidakse nisu produtseerida. See ei ole õige. Agronoomidele on see asi päris selge olnud, et kodumaa nisu võib väga hästi kasvatada ja müüa, aga meie teame ka, et siseturg on võrdlemisi piiratud. Tänavu suudame peaaegu niipalju produtseerida, kuipalju nisu üldse ära tarvitame. See on õieti väike osa meie põllumajanduse saadustest. See on niivõrt väike osa, et meie saame seda ainult kõrvalharuna võtta, aga mitte kunagi peaharuna. Nii on siis seisukord selge, ja peab ütleva, et härra ministril õigust ei ole tulla ütleva, et teraviljakasvatavus võib meie põllumajandusele peaharuks olla.

M. M a r t i n s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean veel kord seletama, millisel kujul rahaasjanduse komisjoni küsimuse esile tõstis härra Kornell. Praegusele asunikude koondusele on selge, et pärast seda, kui riigimõisade jagamine lõppenud, need mehed, kes riigimõisade põllul elavad, et need ikka koonduseinimesteks igavesti ei jää ja hakkavad ära tilkuma sealt, hakkavad tõsisteks põllumeesteks kujunema. Asunikude koandu-

ses saadakse aru, et nende asemele tuleb järjest uusi inimesi juurde soetada, värsket verd juurde muretseda. Ja loomulik siis, et praegusel raskel ajal selleks koondusepere suurendamise võimaluseks on, vanatalud ära osta ja need asundamise teel sarnastele inimestele anda, kes võiksid koonduse perele värskeks vereks juurde tulla. Meile on selge teie sarnane seisukoht. Arusaadav siis, et härra Kornell rahaasjanduse komisjonis ei saanud midagi enam oma esiletoodud mõtte kaitseks öelda, kui härra Laarman selle kinni naelutas ja protokolli palus. Muidugi täna, kaks nädalat hiljem, peab katsuma käänta oma mõtteid, et avalikkuse ees varjumatult soetada.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin põhimõttelikult küsimust käsitada, mis vahe on asundusepolitiika ja vanatalumehe, kes on praegu suurtes raskustes, aitamise vahel. Kas tohime öelda, et ostame kõik vanatalud üles, tükeldame ära ja paneme uued inimesed sinna elama ja asuma? Kas teie suudate, lugupeetud härrad, neile abinõusid kätte anda, et nad ka tõesti suudaksid seal praegusel raskel ajal omaga välja tulla ja kas suudate nende elujärge nii kindlustada, et nad raskustesse ei lange? Kui raskustesolevaid vanatalusid aidata — eks ole see põhimõttelikult samuti asundusepolitiika süvendamine. Milles on siin sisuline vahe? Minu arusaamise järgi ei mingisugust. Ei aita, et meie loome juurde popsi- ja asundusekohti, kui neid ei suudeta karjaga varustada ning neile tarvilikke majapidamise abinõusid kätte muretseda.

Ma ei taha sellega öelda, et meie oma asundusepolitiikat ei peaks jätkama. Seda tuleb teha kogu energiaga ja sinna tulevad koondada kõik vabad summad. Igas asundusekapitali eelarves peab see ette nähtud olema ja sinna kõik vabad summad kogutama, et seda tööd jätkata. Selle kapitali arvel on aga loomulik praegusel korral ka vanatalusid aidata, et mitte neid ruinerida, sest eks muutu need perekonnad, kes vanataludest välja aetakse, niisama töötatöölisteks kui teisedki.

Kui härra Lehtman kõneles siin Saksamaa mõisadest, siis meil sarnaseid peale maareformi enam ei ole. Meie vanatalud ei ole ju Saksamaa mõisad, milliseid raskuste korral tükeldada võiks.

Siin on küsimus keerlenud ka teravilja hinna ja teravilja kasvatamise ümber. Põllumehed ei ole kunagi öelnud, et ainult teraviljakasvatusele tuleb pearõhk panna ja karjamajandus hooletusse jätta. Meie

oleme alati toonitanud, et põllumees peab mõlemaga tegelema. Kui tullakse ja ikka korrutatakse seda, et meie olevat tahtnud karja ära hävitada, siis võib sarnast juttu küll kuskil küla koosolekul korrutada, aga mitte siin Riigikogus. Iga põllumees teab, et ilma karjata ja teraviljata talu pidada ei saa.

Juba aastad tagasi ütlesid põllumehed, et teraviljakasvatust ei tohi kaotada, vaid selle eest peab rohkem hoolitsema, seda kaitsma, siis öeldi teie ridadest, vaadake, mis Taanis sünnib. Seal veetakse jõutoitu sisse ning valmistatakse selle abil piima ja peekonit — ning Taani on haljale oksale selle tagajärjel saanud. Seda laulu lauldi nendest ridadest, kus Teie, härra Lehtman, istute. (V a h e l h ü ü d e d.) Vedage jõutoitu sisse ja siis pole muud, kui lüpske aga piima ja müüge peekonit, niisugused olid Teie seisukohad. (V a h e l h ü ü d e d.) Teraviljakasvatuse tasuvuse kasuks kõnelevad ka raamatupidamise andmed, millised ka Teile kättesaadavad. Võtame põllutöökoolide mõisade ja riigimõisade aruanded, siis näeme, et põllukapital on alati tasuv olnud, teraviljakasvatamine on ennast alati ära tasunud. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui teie ütlete, et kunstlikult on põllukapitali tulused suurendatud, siis teie ridades istub Riigikontrolör, kes võib kontrollida, kas need aruanded on kunstlikult kokku seatud või mitte. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Lehtman, Teie kui agronoom peaksite teadlik olema, et põllutöökoolid ei saa piirituse arvel saanud tulusid kanda põllust saadud tulude arvele. Mina olen raamatupidamise alal võhik, kuid tahaksin loota, et Teie kui agronoom selles asjas kompetentsem olete.

Suuremas osas riigimõisades on karjakasvatus kahju andnud, teraviljakasvatamine on ennast aga peaaegu alati ära tasunud. Sellega on seisukoht, mida põllumeeste rühm kaitsnud, tõestamist leidnud. Talupidamine meie oludes peab mitmekesine olema, peab teravilja kasvatatama, peab ka karja kasvatatama. Need alad peavad käsikäes käima, ja ühe arvel ei pea teist välja suretama.

Mis puutub sellesse, et põllumeestel maksud on tõusnud, siis peaksite teadma, et teie inimene oli Majanduseministriks, kes praegu teostatava eelarve kokku seadis, kes eelarve tulud kalkuleeris, ja kui tema ei osanud ette näha, kui suureks kulud võivad paisuda, siis need inimesed, kes peavad teostama eelarvet, süüdlased ei ole. Maahindamine on mitme aasta töö

ja mitme valitsuse ajal teostatud. Kui nüüd hindamise tulemused põllupidajaid ei rahulda, siis on vajalik neile hindamise kontrollimisi ette võtta. On tarvis ka abinõusid otsida, kuidas põllumehe maksukoormat vähendada. (V a h e l h ü ü e.) Meie teame väga hästi, et põllumehe tulu on poole võrra langenud, arvates üks või kaks aastat tagasi, ja sellepärast vaevalt põllumees suuremat maksukoormat enam kanda jõuab. Kui põllumehe maksukoormat tahetakse suurendada, siis peab Riigikogu kui ka valitsus selle vastu olema. Ja selles suunas tahab valitsus ka minu arusaamise järgi tegutseda. Üks sellekohane seaduseelnõu on juba valitsuse poolt esitatud, — muidugi esitas ka koondus oma eelnõu, et üle pakuda, — sain koonduse eelnõu kätte alles täna hommikul — kuid võin tõendada, et see eelnõu meie põllumehe ei rahulda. (V a h e l h ü ü e.)

Põllutööminister A. J ü r m a n: Peaksin siiski mõne küsimuse juures peatuma. Esiteks, kas seadus suudab rahuldada põllupidajaid või neid, kes laenudega üle koormatud? Pean tähendama, et selle seaduse alusel on võimalik kaugelt suuremale osale vastu tulla, sest statistilised andmed näitavad siiski, et meil ei ole õnneks koormatus põllupidajate kohta üldiselt suur. Ta kujuneb maakondade järgi. Harjumaal näiteks on laenude koormatus 15% varandusest. Ja nii ta kõigub 12, 13 ja 15% ümber maakondade järgi. Mis see näitab? See näitab, et selle seadusega võime vastu tulla suuremale osale põllumeestele ja nende laenud muuta pikaajalisteks. Mõned üksikud jäävad küll järele, kel laenud üle 60% varandusest, kuid need lähevad teise sundkokkuleppe seaduse alla, mis üldkomisjonis on. Seal ei saa meie käesoleva seadusega midagi aidata. Aga selle seadusega on võimalik kaugelt suuremale osale vastu tulla.

Siis pean veel peatama mõne üksiku küsimuse juures, nimelt teravilja hinna juures. Kui siin härra Lehtman tõi ette, nagu oleks minu mõte selle peale läinud, et karjapidamist hävitada, siis võite seda stenogrammidest vaadata, et miina seda ei ole öelnud. Mina ütlesin, et peame teraviljale andma tema õige seisukoha kätte, ja see ei tähenda veel sugugi, et meie karja peaksime sellejuures hävitama. Ei pruugi rääkida isegi vähendamisest, sest need võivad täiesti käsikäes käia. Aga kui eelmistel aastatel meil ei olnud teraviljaturgu, siis see oli lubamatu nähtus, et ei saanud rukist müüa, vaid pidi teda hävitama seega, et

söödeti seda ülearu loomadele. Sellest ei saanud midagi tagasi, sest rukist, kaera või otri ülearu sööta piimakarjale on täiesti raiskamine. Teatud mõõdul võib seda anda, aga üle selle andmine ei anna piima juurde. Ja et luua turgu, selleks oli tarvis teravilja kaitset ja seadusi. Nüüd praegu teraviljahinnad tasuvad ennast ära, nagu ma juba ütlesin. Mina mõtlesin seda üldiselt, ja kui meie praegu vaatame viimaseid rukkihindasid, siis selle suuruse juures võib vaielda, kas 15 senti kõiki kulusid katab. Mina olen isiklikult ka arvamisel, et ta kõiki kulusid ei saa katta, aga see ei tähenda, et meie võiksime eitada teraviljakasvatust üldiselt. See hind katab aga otsekohesed kulud ära, kuna või ja piim ei kata otsekohesid kulusid. Teine asi on aga, kas see aitab katta amortisatsiooni, kapitaliprotsenti j. n. e. Käesoleva aasta nisuhinnad, mis vabatahtlikult kokkuleppe teel said määratud... (V a h e l h ü ü d e d.) Sellejuures suudeti kätte saada, et nisu eest makstakse üle 20 senti kilogrammi eest. (V a h e l h ü ü e.) Sellejuures on kätte saadud, et valmistajad ja tarvitajad on tõesti rahul. Ka koondusetegelased peaksid siin rahul olema. (V a h e l h ü ü d e d.) Hind on nisu alal tõusnud. Mis rukkihinna puutub, siis rukkihinna juures tuli arvesse võtta, et eelmine rukkiope ratsioon tõi riigikassale miljon krooni kahju. (V a h e l h ü ü e.) Lasti sisse vedada välismaa rukist, ja selletõttu pidi meie sismaa rukis lattu jääma. (V a h e l h ü ü e.)

Edasi asundusekapitali juures peatudes peab ütleva, et asundusekapital ei ole loodud sarnase otstarbega, et temast peaksid osa saama ainult asunikud. (V a h e l h ü ü e.) Siin on ohvrit toonud kõik. On laenusid antud riigi eelarve summades. Riigi eelarvet kattis kogu riigi rahvas, põllumees ja vallaline kodanik võtsid sellest osa, andsid suured summad, mis kümnetesse miljonitesse ulatasid. Nüüd tuleks asundusekapitaliga appi tulla. Põllumajanduse asundusekapital on kogu põllumajanduse tervendamiseks tarvilik. Seal tullakse appi sellele osale põllumajandusele, mis kõige rohkem hädas. Praegu on kõige rohkem hädas see osa põllumehi, kes sattus laenudega raskustesse. Juba eelmisel lugemisel tähendasin, et siin ei saa öelda, et laenu tehti ainult kergel käel. Võib-olla just raskesti kannatavad need põllumehed, kes olid kõige agaramad ja tahtsid oma talu tõsta kõrgemale järjele uuendustega. Tegid uued ehitused, tegid maaparanduse töid, võttes laenu isegi ühispankadest j.n.e.,

ja paljud neist on ka viinud talud eeskujulikkusse seisukorda. Neil on head põllutööriistad, neil on muretsetud masinad, ja need talud, kes selleks laenu tegid, on raskustes. Ma küsin, kas põllumajandus ja riigimajandus on kannud kahju nende tööde tagajärjel? Peab ütleva, see töö, mis nad tegid, on olnud rahvamajandusele kasuks, sest nemad olid need, kes parandasid karja ja aitasid tõsta võisaadust nõnda, et meie saame sellest aastast umbes 30 miljonit krooni tulu väljaveost. Kui see tulu oleks olemata, ei mõistaks ette kujutada, kuidas riigimajandust üldse suudetaks korraldada. Ma tähendasin, et meie umbes 6 miljoni krooni eest hoidsime kokku seetõttu, et ise rukist kodumaal kasvatame. Meie võiksime kokku hoida ja kodumaa produktsiooni nisu alal suurendada umbes 5 miljoni krooni väärtuses. Meie veame aastast umbes 5—6 miljoni krooni eest nisu sisse. Aga mispärast meil seda tarvis on? Kui siin jällegi vähe paremini küntaks ja paremini väetataks, siis saaksime selle 5 miljoni krooni kodumaa põllumeestele anda, ja selle eest nad produtseerivad nisu rohkem. (V a h e l h ü ü e.) Härra Strandman, see on selge, aga see ei tähenda seda, et meie peaksime alati nii valget ja nii peenikest leiba sööma. Arstid on öelnud, et kodumaa nisu millegi poolest halvem ei ole kui välismaa oma. Välispidi on kodumaa nisu küll halvem, on natukene tumedam. (V a h e l h ü ü e.) Nii valge ta ei ole kui Ameerika oma. Tervislikult on palju parem, kui kaua aega laagrites hoitud välismaa nisu ja kaus pannakse veel maisi nisujahu hulka. Kodumaa nisu on alati puhas ja toitvam, värskem ja parem. (V a h e l h ü ü d e d.) No jah, seepärast saab, et teil on võimalik alati väljast osta, ja kui arusaamine ka rohkem laieneb, et meie riik ei ole sarnane, et kõike paremat, välist uhkust taga ajada suudab, siis võiksime läbi ajada oma nisuga, mis sisuliselt ei ole pahem. Sellega võiksime puudujääki katta, mida saame võihindade langemisega. Kui nisuga hoiaime kokku, siis sellega saame küll puudujääki katta. Ma olen kuulnud, et tänavu on rohkem hakatud nisu kasvatama ja teisel aastal võib-olla kasvatatakse veel rohkem. Seepärast nüüd, kui veel tagasi tulla selle asundusekapitali juurde, siis peame püüdma seda protsenti alla viia, et põllumehel oleks võimalik tasuda laenu ühes protsenti dega, ja peame püüdma palju kaasa aidata, et see rohkem arenenud osa meie põllumajanduse kriisi läbi ei saaks hävitatud, vaid et nad võiksid edasi minna kriisi ajal, et

kui kriis üle läheb ja paremad ajad tulevad, siis oma tööd jätkata. Kui omalajal anti osale tööstusele palju laenusid, siis toodi ette, et need tööstused on loonud palju uusi väärtusi juurde. Niisamuti need põllumehed, kes on laenudega tööle asunud ja raskustesse sattunud, on palju väärtusi juurde loonud, ja kui meie neid nüüd raskustest üle aitame, siis nad võivad oma loovat tööd edasi jätkata.

J. Fuks (fakt. märk.): Härra Märt Martinson omas kõnes viipas põllumeeste, asunikkude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmale tähendades, et teie minister suurendas põllumehe maksukoormat. Tõe jaluleseadmiseks oleks mul faktilise märkusena ära märkida, et praegune punaroheline valitsus käesoleva aasta kevadel...

Juhataja: Rkl. Fuks, ma leian Teie väljenduse mitte parlamentaarse ja teen Teile märkuse.

J. Fuks: Kevadel eelarve arutamisel rahaasjanduse komisjon suurendas riigi tulusid maalasuvatelt kinnisvaradelt, see on põllumeeste liikumata varanduse maksu 6 miljoni senti võrra. Nimelt oli eelmine valitsus esitanud eelarves 360 tuhat krooni, kuna praeguse valitsuse ettepanekul võeti eelarvesse 420 tuhat krooni. Tähendab, praegune valitsus oli teadlik selles, et põllupidajate kohtade väärtused tõusevad, et suurendas kinnisvaramaksu. Põllupidajate kinnisvaramaksu koormat suurendati riigi osas 6 milj. senti. Kuna riigi osa on ainult 25% kinnisvaramaksust, siis kogu kinnisvaramaks kevadiste andmete järele pidi suurenema 24 miljonit senti. Kinnisvaramaks aga oleneb koha väärtusest, mille järele määratakse kõik põllupidaja maksud ja kohustused. Etteheide tuleb teha praegusele valitsusele, et kõik põllupidajate maksud on suurenenud praeguse valitsuse teadmisel ja tahtmisel.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Martinson käsitas siin kinnisvaramaksu tõusu, näidates, nagu ei oleks põllumeeste, asunikkude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm mitte sisuliselt tahtnud maksu alandada. Ma pean ütleva, et see ei vasta tõele, sest minu poolt isiklikult oli esitatud tänavu aasta kevadel seadus, millega oleks see kinnisvaramaks alandatud, kuid kahjuks see seadus ei ole praeguse valitsuse vastuseisul tarviliku käiku saanud. Jäsele tagajärg on,

et nüüd pool aastat hiljem siiski valitsus tuli kinnisvaramaksu alandamisega kuigi Saaremaale ainult, mille peale, härra Martinson, ma mitu kuud tagasi tähelepanu juhtisin, et mitmes maakonnas on kinnisvaramaksu ülekohtuselt tõstetud kuni 300%. (V a h e l h ü e.) Minu arvates, härra Tupits, meie rühma eelnõu kinnisvaramaksu alandamiseks on esitatud ja teile ka kätte saadetud, meie siin enam ei vaja õiendust sinna juurde. Kui praegune valitsus esitas eelnõu, et anda võimalust järgmise aasta maksude arvele kanda juba ebaõiglase hinde alusel sissenõutud makse, juba sel puhul meie rühma esitaja juhtis tähelepanu puuduste peale ja näitas, et see ei anna võimalust vähendada põllumeeste ebaõiglast maksustamist, mis tegelikult on olemas. Kuid ma pean juurde lisama, et praegu on eelnõu jälle liikvel. Rahaasjanduse komisjoni enamus oli arvamisel, et tuleb kõigile põllumeestele vastu tulla ja mitte ainult üksi Saaremaa põllumeestele, mispärast kinnisvaramaksu, mis on tõstetud, tuleks üldiselt alandada. Praegune valitsus võttis selle eelnõu rahaasjanduse komisjonist seisukohavõtmiseks. Nüüd on jällegi mõni nädal möödunud, meie ei ole aga mingit seisukohta kuulnud. Kas kinnisvaramaksu alandamist üldse kavatakse teha või mitte, meie kahjuks ei tea seda. Edasi härra Põllutööminister püüdis näidata, et ümberlaenuustamise seadus annab laenuasutustele saneerimise võimaluse. Minu rühma üks kaaslastest juba lähemalt puudutas seda küsimust. Mina võiksin täienduseks veel niipalju öelda, et praeguse eelnõu olukorra juures, kui võimalus oleks laene anda kuni 60 protsenti talu väärtusest, on kindel, et ühispankadel on võlg isegi sellel määral kindlustatud. Ühispangad omavad praegu laenude kindlustuseks suuremalt osalt talude obligatsioone. Käesoleva seaduse järele kinnistatakse kinnisvara peale mitte esimene obligatsioon, kui talu väärtusest 60 protsenti aluseks võttes laenu antakse, vaid tehakse järgmine obligatsioon. Järelikult sellekohane laenuasutus saab esimese obligatsiooni asemele ümberlaenuustamise pantkirjades teise obligatsiooni, pikema laenu tähtaja ja 4 protsenti vähem sissetulekut. Sellepärast see väide, et laenuasutused oleksid endisest paremini kindlustatud, ei ole õige. Iseasi oleks olnud, kui neid pantkirju oleks saadud kasutada juba üle 60% laenustatud talude juures.

Härra Põllutööminister, tuues näiteid asundusekapitali summade kasutamisest,

ütles — peaaegu täpselt, ma märksin üles — „on täiesti õige, et maaparanduse laenu andmine tuleb niisugusel raskel ajal seisma panna, et mitte raskustesse viia põllumeest“. Sellega mina tahtsin veel kord alla kriipsutada ja öelda, et on tõesti imeplik, kui kergelt härra minister võtab talupidajate olukorda. Meie teame, et praegu laenu võib saada ainult siis, kui maaparanduse tööd juba tehtud. Praegult on mõnisaada sooviavaldust laenu saamiseks, mis ootavad maapangas järjekorda, ja need laenusoovijad on oma töö võlgadega ära teinud. Härra minister muu seas ütles, et osa maaparanduse töid on ühispankade ja eralaenuedega tehtud. See on täiesti õige. Nad tegid seda uskudes ja lootes, et kui see töö tehtud, siis valitsus oma määrust täidab ja neile vastavad laenu annab. Aga mida teeb valitsus? Härra minister ütleb, et ei tule seda 2% maaparanduse laenu anda, vaid tuleb anda kallimat, — anname 6%-listes pantkirjades! Minu arvates esijoones tuleksid ikka maaparanduse laenu soovijate palved rahuldada, mis maapangas järjekorda ootavad, ja neile, kellel maaparanduse tööd juba tehtud. Tuleks neile vastu tulla, et inimesed enam mitte eravõlgu ei teeks maaparanduse töödeks, lootes tehtud töö peale laenu saada, nagu seda lubab valitsuse määrus.

Edasi on samasugune olukord asunikude ehituselaenuga. Vastav seadus näeb ette, et antakse siis ehituselaenu, kui materjalid on kohale veetud, töö alustatud, et siis võidakse tööd jätkata. Aga mis nüüd sünnib? Materjalid on välja veetud j.n.e., aga laenu ei saa, nii ei saa ka ehitust jätkata. Pean ütlema, et see ei ole valitsuse õige seisukoht.

L. Johanson (fakt. märk.): Rkl. härra Fuks ütles, et „puna-roheline valitsus“ olevat tõstnud maal kinnisvaramaksu.

Kui vaatame neid andmeid, mis rahaasjanduse komisjonis kätte anti, siis on 1930./31. aastal võetud kinnisvaramaksu 1920. a. seaduse alusel. Tähendab vana seadus on juba üle 10 aasta vana. Hindamine ise, mis mõnelpool maksu tõstis, teiselpool aga vähendas, ei ole ka ühe-kahe aasta jooksul läbi viidud, vaid terve hulga aastate jooksul. (V a h e l h ü ü e.) Valitsus ei ole saanud tõsta, sest seadus on aluseks. Valitsus ei saa seadust muuta, seda muudab Riigikogu. Kui hindamise alused on muudetud ja kui tehnilises töös on vigu tehtud, siis tuleb seda kontrollida. (V a -

h e l h ü ü e.) Rahaasjanduse komisjonis juhi ka tähelepanu sellele, et osas valdades on maks tõusnud, teistes vähenenud.

M. Martinson (fakt. märk.): Suurema osa vastas juba lugupeetud rkl. härra Johanson, mida minagi puudutada tahtsin. Faktilise märkusena tahtsin veel öelda, kui härra Kuris ütleb, et nemad on minevikus kinnisvara maksustamise küsimuse üles tõstnud, siis sisuliselt ei ole sellel väärtust. Saaremaa kinnisvaramaksu seaduse arutamisel, mille aruandjaks mind valiti, andsin juba komisjonis ülevaate, millisel määral see praegu meie põllumajandust koormab. Komisjon asuski seisukohale, et kinnisvaramaksu üleriiklikult tuleb alandada. Rkl. Kuris'e ettepanek komisjonis oli, et kinnisvaramaksu normi 21 sendilt alandada 15 sendile. Rohkem midagi koondusemeestelt komisjonis ei kuulnud. Nüüd on aga koonduserühm esitanud seaduse, kus rkl. Loo-salu ja teised allakirjutajad nõuavad, et kinnisvaramaksu 21 sendilt alandada 12 sendile. Nii näeme, et nendel ei ole kindlat seisukohta. Seaduse kohta ülevaadet andes näitasin komisjonis, et kinnisvaramaksu küsimust ei saa lahendada ainult maksunormi alandamisega üksinda, sest kinnisvaramaksu arvutamise alused on muutunud, uue hindamise, uute minevus-raioonide maksmapanemise ja metsatariif-raioonide muutmise tõttu. Nii näeme, et on mitu tegurit, millest oleneb kinnisvara maksukoorem põllumehele. On juhtumisi, kus vanataludel on maksukoorem tõusnud 300% võrra.

J u h a t a j a : Rkl. Martinson, ma peatan Teid, paludes jääda Teid faktilise märkuse piiridesse.

M. Martinson: Mina tahtsin öendada seda fakti, et ei ole rahul kinnisvaramaksu praeguse suurusega. Ei aita siin üksi maksunormi alandamine, vaid küsimus tuleb terves ulatuses ümber korraldada.

R. Kuris (fakt. märk.): Austatud Riigikogu liikmed! See on päris imeplik, kui seaduse aruandja härra Martinson tuleb siin ja kõneleb hoopis teist, kui valitsuse esindaja rahaasjanduse komisjonis. (V a h e l h ü ü e.) Valitsuse esindaja ütles komisjonis, et ainukene võimalus on põllumehele vastu tulla sellega, et tuleb kahekümneühe-sendiline maksunorm puhtakasu-rubla pealt alandada nii, et sobib sellele normimäärale, mis Riigikogule vastuvõetav oleks.

Kevadisel istungjärgul nõudsin selle maksu alandamist, kuid siia maani on põllumeeste kogude rühm selle vastu vaielnud. Nüüd pooleaastase hilinemisega tullakse arusaamisele, et seda on tarvis teha.

J u h a t a j a: Ma näen, et kõnelejad on oma kõnedes üle läinud teise seaduse juurde, ja et ma üht kui ka teist poolt ei ole takistanud selle seaduse kohta rääkimast, siis teatan, et ma nüüd enam selleks sõna ei anna.

M. L a a r m a n: Väga lugupeetud rahvasaadikud! Mina püüan täiesti arvestada selle märkusega, mis tehti kõnelejatele, et käesoleval korral sellest seadusest, mis kõne all, kogu aeg kõrvale libisetakse. Selle seaduse kohta võttis pikemalt sõna rkl. härra Lehtman. Sellejuures jäi minule tumedaks, kas rkl. Lehtman selle seaduse poolt või vastu rääkis. Aga kohe peale minnes ja küsimusele: Mis Teie tegite, kas seaduse poolt või vastu rääkisite? tunnistas härra Lehtman, et ta seaduse poolt on kõnelenud. See on esimene pääsukene sealtpoolt, kes seda seadust pooldab. (V a h e l h ü ü e.) Kahjuks ei saa ma teiste selle rühma kõnelejate kohta täiesti selgusele, kas nad seaduse poolt või vastu on. Pean ütlemä, et mina isiklikult kuulasin tähelepanelikult härrade Fuks'i ja Kuris'e kõnesid, kuid minule jäi tumedaks, kas nad seda seadust pooldavad või vastu on. Enam-vähem paistab küll, et nemad seda seadust ei poolda, ja et nad umbes samal seisukohal on, nagu härra Kornell, kes avameelselt kord varemalt tunnistas, et seda seadust ei või juba seepärast vastu võtta, et selle läbi hulgalte vana taludele tullakse appi, päästetakse nad oksjonihäärmä alt, ja seepärast ei saa enam luua uusi asundusetalusid. Ma pean tähendama, et see tõesti illusioon on, kui arvatakse, et selkombel saab luua uusi asundusetalusid, ja et nad selkombel looduna elujõulised oleksid. On ostetud mõnedki vanatalud asundusekapitali arvel ja on katsutud neid asundusetaludeks luua. Aga kui sinna majad peale on ehitatud, minu lähedal on üks niisugune katse nähtaval, siis tuleb asunikudel väga palju raskusi nende taludega. Seal ei ole mää nii odavalt käes, nagu võõrandatud maadel, vaid on turuhinnaga omandatud, ja asunikul tuleb seal väga raskesti võidelda, et kohta enda käes pidada.

Minu arvates on väga õige, mida siin mõne aasta eest rkl. Martna tähendas. See

oli Maaseaduse muutmise korral, kui jälle mitte väga suuri põllupidamisüksusi taheti lõhkuma hakata, siis rkl. Martna tähendas, et peab arvesse võtma, kas tõepoolest on kasulik, et vana üksus ära lõhutakse, majad ära lõhutakse ja hakatakse uusi ehitama, kas see riiklikult seisukohalt õige ja lubatav on, ja kas see majanduslikult seisukohalt kasulik on. Minu arvates tuleb siin just samasuguselt seisukohalt välja minna. Minu arvates ei ole õige, kui lõhume vanatalud ära, jätame nende hooned kasutamata, hakkame uusi ehitama ja jagame talu tükideks. See on õige suurte kuludega seotud, ja minu arvates praegusel raskel majanduslikul ajal ei ole see hästigi lubatav. Seepärast paistavad siin väga vastuvõtmata olema need nõuanded, mis asunikud teevad, kui nad soovivad talusid oksjonile ajada, et siis luua uusi asundusetalusid. (V a h e l h ü ü e.) Härra Fuks vist ütles midagi vassimisest. Mina tuletan Teile meelde, et see asi Teile pool küljes seisab, Teile olete seletanud, et meie mehed soovivad oksjonitelt talusid osta ja on terve rea ostnud, aga Teile on ka näidatud, et Teile väidetel alus puudub. Aga ega Teiega ei saa ju teisiti rääkida, kui peab notaarius ja kaks tunnistajat juurde võtma. See on ka arusaadav, sest härra Fuks ei ole tegelik põllumees, vaid kutselt ärimees. Ta toonitas ise, see oli 13. mail m. a., et ta saaremetsaga kaupleb ja metsa maha võtab. Kui loete seda, siis näete, et on arusaadav, et härra Fuks'il, kui saaremetsaga kauplejal, ei ole teada kõik need hädad, mille... (V a h e l h ü ü d e d.) all tegelikud põllumehed ägavad.

J u h a t a j a: Riigikogu liikmed, ma palun omavahelisi jutuajamisi mitte pidada.

M. L a a r m a n: Ma ei tunne seda äri-ist shargooni, millisel rkl. Fuks räägib, ja seetõttu jätan sellele vastamata. (V a h e l h ü ü d e d.) Eks igaüks räägib, nagu teda maast-madalast on õpetatud, ja kui see temale nõnda meeldib, siis rääkigu ta edasi. Sarnasele kõnele ma ei reageeri. (V a h e l h ü ü e.)

Teiseks tahan paar äremärkust teha härra Lehtman'ile, kes tähendas, et meie agronoomiline nõuanne süüta olevat selles, et ta olevat põllumeestele andnud niisugust õpetust, mis neid hukutanud sellesse raskesse olukorda, kus nad praegu on. Härra Lehtman on ka agronoom. Ta kõne oli elavaks näiteks sellele, missugust nõuannet ei tohi praegusel korral anda põllu-

meestele. Teie nõuanne on aga veidi hiljaks jäänud. Mineval aastal Teravilja kaitseaduse juures oli arusaadav, kui härra Lehtman ja ta mõttekaaslased sel viisil rääkisid, et ei tule suurt rõhku panna teraviljakasvatamisele, vaid et meie peame vilja välismaalt sisse ostma. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma võin seda kirjutist teile lugeda anda. Et välismaalt saame odavalt vilja osta, produtseerime sellest piima, liha, ja siis saame hirmsasti välisvaluutat. Vaadake, ega tegelik põllumees üsna huupi siiski ei käi nende agronoomide nõuannete järgi, kui ta näeb, et see nõuanne tema rappa viib. Minu arusaamise järgi, kui keegi tänavu läheks põllumeestele nõu andma, et tuleks välismaalt osta vilja, et seda siis karjale sööta ja pärast siis välisvaluutat saada võist ja peekonist, siis ollakse maal nende nõuandjate vastu küll väga pahased ja nad peaksid hoidma, et nende nahk terveks jääb. Meie põllumees teab, et praegusel korral sealihahind äärmiselt madal on. Kui praegu maksetakse piimaliitri eest 4 senti, ma palun kirjutada ja lugeda — 4 senti, siis võib isegi arvata, et niisuguse hinna juures ei ole mõtet kallist jõutoitu osta ja seda loomadele sööta. Kuulake äridest järele, kas praegusel korral veel kuigipalju jõutoitu ostetakse, — kaugelki mitte sel määral, nagu endistel aastatel. Äridest ei lähe jõutoitu midagi välja, ja see on ka arusaadav, sest põllumees ei taha ennast pankrotti ajada. Ei saa öelda, et piimakarjapidamine on ainult see, mis suudaks põllumajandust päästa pankrotist. Praegusel korral ei saa üldse öelda, et põllumees võib kauemaks ajaks kindlat joont pidada, kuidas ta peab oma majapidamist korraldama. On väga muutuvad konjunktuurid, mis sunnivad põllumeest sagedasti ümber arvama ja teisiti tegema, kui ta aasta algul kavatses. Praegusel korral on mitmed põllumehed, kes sigu kasvasid, sigade kasvatamise järele jätnud, kasvatavad neid ainult vähesel arvul, et ainult baasist või alust alles hoida ja ei mõtlegi suurel arvul sigade kasvatamise peale. Samuti karjapidamine on ainult neil, kel head tõukarjad. Lihtmajapidamistes ei suudeta karja üleval pidada nii, nagu endisel ajal. Sellepärast arvan, et siin kui ka mõnel teisel alal agronoomilises abiandmises on tehtud eksisamme, kuid on õige, et see, kes midagi ei tee, ka ei eksi. Härra Põllutööminister tähendas sellele, et valitsuses ei ole niisugust kavatsust olnud, et tuleks kari ära hävitada ja minna üle teraviljakasvatamisele. Meie rühm on samal arvamisel. Nii-

suguseid sõnu ja mõtteavaldusi ei ole ka siin kuulnud. On öeldud, et meie kui põllumajanduslik riik, peame katsuma oma kodanikke oma põlluviljaga ära toita. Ja see oli kõik. Meie ei tohi palju teravilja väljast sisse tuua. Ja nagu näete, on tänavune aasta röömustavaid tagajärgi andnud. Meil on selle tagajärjel, et meie palju teravilja ei ole sisse vedanud, kaubabilanss aktiivne. See aktiivsus tuleb peasjalikult teravilja arvele kirjutada. Kui teie meelde tuletate mineva-aastasi mõtteavaldusi teravilja seaduse puhul, seal kerkisid mitmesugused vaated üles. Aga ma pean tähendama, et vaated on aasta jooksul suuresti muutunud, ja need ringkonnad, kes vaatasid eitavalt sellele, kas maksab meil üldse teraviljakasvatust ette võtta, nagu meie soovitasime, on oma seisukoha muutnud. Niisuguste mõtteavaldustega ei juleta nüüd enam välja tulla, kus soovitati ainult karja juurde jääda. Nüüd öeldakse, et on teisi kõrvalharusid ja on teraviljakasvatamine, mis aitab põllumajandust üleval pidada. Minu arvates käesoleva seaduse juures ei tohiks vist küll olla kaht arvamist selles, et meie peaksime käesoleva seaduse kui ühe abinõu vastu võtma, et sellega kuidagiviisi... (J u h a t a j a koputab haamriga.) Ma pean vabandama, mul on teistkordseks mõtteavalduseks vähe aega, ma lõpetan kohe, ütlen ainult, et see on röömustav nähtus, et need ringkonnad, kes opositsioonis olid, käesoleva seaduse suhtes hakkavad mõtteid avaldama, mis ka teistele vastuvõetavamad on.

J. L e h t m a n (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean härra Laarman'ile öiendama, et härra Laarman segab ära kaks asja: agronoomiline nõuanne ja inimese poliitiline seisukoht teraviljaturu soetamise asjas. Need on kaks isiasja. Agronoomiline nõuanne läheb välja seisukohast, mis antud oludel kasulik üksikutele majapidamistele. Poliitiliselt võib inimese seisukoht selles asjas teine olla ja oma seisukohta võib ta Riigikogu kaudu läbi viia. Riigikogu asi on, missuguseid seadusi ta annab ja missugustele ainetele siseturud korraldab. Agronoomilise nõuande asi on, arvesse võttes vastavaid turge, hoolitseda, et antud oludes põllupidaja kõigesuuremat kasu saaks. Härra Laarman ei pruugiks neid asju mitte ära segada.

6. Järgmise koosoleku määramine.

Põllutööminister A. J ü r m a n (korra kohta): Arvesse võttes, et seadus peaks

meil kiiremalt vastu võetama, kuna ta on olnud Riigikogus mõnda aega, teeksin ma ettepaneku,

selle Riigikogu koosoleku järele määrata 10 minuti pärast teine Riigikogu koosolek, päevakorda võttes: Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise pantkirjade väljaandmise seadus — III lugemisel.

Ettepanek võetakse vastu.

Vaheaeg kl. 19.20 min. — kl. 19.43 min.

7. Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise pantkirjade väljaandmise seadus — II lugemisel. (Punkt 5. järg.)

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Laarman lubas endale siitkohalt kõneledes väljendada, et temale ei ole mitte teada ja et ta ei saa aru, missugune seisukoht on meie rühmal, j. n. e. Pean ära märkima, et härra Laarman samal ajal ütles veel täpselt sõnad, et „iga inimene räägib nii, kuidas temale maast-madalast õpetatud“. Edasi ütles ta, et mõnele inimesele tuleb notar kaasa võtta kui temaga kõnelema minna. Mina arvan, et ma härra Laarman'ile notarit võtma ei hakka, aga ma loeksin ette osa oma kõnest Riigikogu koosolekul selle seaduse arutamise juures I lugemisel, kus ma ütlesin „põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühma nimel teatan, et meie rühm põhimõtteliselt pooldab seda seadust ja hääletab tema poolt.“

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Laarman oma viimases kõnes läks isiklikuks, nagu see temal kõnedes alati on olnud. Küürakat parandab ainult haud — ütleb vanasõna, aga mina arvan, et härra Laarman'i väiklus ja isiklikkus jäävad temale ka pärast hauda.

Juhataja: Rkl. Fuks, ma leian, et Teie väljendus ei ole sünnis, ja teen Teile märkuse.

J. Fuks: Härra Laarman väitis, nagu poleks mina mitte põllumees, vaid kaupmees saaremetsaga. Otsustamine, kas mina olen põllumees, ei kuulu muidugi mitte härra Laarman'i kui senise linnapõllumehe kompetentsi, selle üle otsustavad tõsised põllumehed, ja kõik need, kes minu asundusetalu on külastanud, ja nende hulgas ka

tõsised põllumehed kogude ridadest, on hoopis teisel arvamusel olnud kui seda täna väitis M. Laarman, et võin auga kanda asuniku nime.

Mis puutub aga sellesse, mis protokollis räägitakse, siis läinud aastal sõna võttes tähendasin ma, et olen saaremetsa maha võtnud ja selle metsaaluse maa põlluks teinud. Seda võivad teisedki kinnitada. Ja kui härra Laarman teist väidab, siis härra Laarman ei tunnegi Pärnumaa põllumeeste elu. Pärnumaa põllumehed, kellel talvel aega, käivad metsas, ostavad metsalanke, et sealt puud maha võtta ja veoga teenida; kellel aga omal metsa, see raiub oma metsa ja muudab metsamaa põllumaaks. Ja kui minu asundusetalus kõigest 2,48 tiinu põldu oli, siis olin ma sunnitud endisest mõisa karjamaast, millel kasvasid mädad saared, põldu juurde tegema. Praegu on mul asundusetalus 8 tiinu põldu, sellega olen üle 5 tiinu metsaalust maad üles harinud ja põlluks teinud. Ma arvan, see on õige asuniku ülesanne, ja seda peab igaüks tegema.

Kui meie nüüd vaatame metsamaad, siis on ju loomulik, et ei saa muidu põldu teha, kui tuleb mets maha võtta. Ja kui härra Laarman tuli etteheitega, siis ma pean härra Laarman'ile meelde tuletama, et alles läinud kevadel härra Laarman ostis talu ja hakkas põllumeheks, seni oli ta Pärnu linnas majaomanikuks, alates 1922. aastast.

Juhataja: Rkl. Fuks, leian, et Teie asi kuulub isiklikkude asjade liiki, — soovitan päevakorra juurde jääda.

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Kui täna siin koonduserühma kõnesid kuulata, siis tuleb tahtmata võrdluseks võtta üks väike loomake, keda maainimesed nimetavad „haavikuemandaks“. Haavikuemand läheb ka noore lume peale ja jookseb seal edasi-tagasi, et segada jälgi. Sama tuleb öelda koonduse kõneleste kohta. Mis teie õiendate? Teie õiendate seda, et ütlesite, praeguse konjunkturi juures on soodne vanatalusid osta ja jagada asunikudele. Ja õiendavad tervelt 3 tundi seda küsimust. On ometi tõsi, et teie seda rahaasjanduse komisjonis ütlesite. Teie tegevus on juhitud selle peale, et vanatalud raskustesse asetataks, et sellega leida soodsat konjunkturi. (V a h e l h ü ü d e d.) Need on teie omad sõnad. (V a h e l h ü ü e.)

Juhataja: Rkl. Laur, hoiatan Teid ja teen Teile märkuse viimaste sõnade eest.

K. Tonkman: Praegu, kus põllumajandus raskes olukorras, (V a h e l h ü ü e.) ja et sellest äärmisest raskest seisukorrast pääseda, selleks peavad valitsus ja Riigikogu abinõud tarvitusele võtma ja kaasa aitama, et sellest raskest olukorrast pääseda. Need kõned aga, mis täna on peetud, ei ole kõneldud päästmiseks, vaid selleks, et asundusekapitalist mitte raha lubada.

Kui rkl. härra Lehtman, kes ise agronoom, tuleb tõendama, et põllumeeste kogude rühm on soovitanud, et karjakasvatust mitte edendada... (V a h e l h ü ü e.) Ka Põllutööminister ei ole seda öelnud. Härra Lehtman, ega Teie kuu pealt ei ole tulnud, et Teie praegust olukorda ei oska hinnata. Teie peate aru saama, kuidas tegelik elu näitab. Praegu on majanduskriisi peapõhjusest see, et majapidamised on ehitatud ühekülgselt karjakasvatamise peale. (V a h e l h ü ü e.) Seda on õpetatud ka Riigikogus.

Kui selle peale tähelepanu juhiti, et sarnane ühekülgselt karjamajapidamine võib meid ükskord niisuguse tõsiasja ette seada, kus meie ei saa oma karjasaadusi välja viia, siis on põllumajanduslik kitsikus käes. Siis öeldi, et see on tühi jutt, karjasaadustel on alati turg. Kuidas on praegu turuga lugu? Maksetakse maal meiereides põllumehele piimaliitrist 4½ senti, paremal juhul 4¾ senti. Olge nii lahked, ja kasvatage nüüd karja ja müüge piima! (V a h e l h ü ü e.) Mina ei räägi praegu siin turupiima müügist, vaid sellest, mis põllumees saab maal meiereis. Kõnelen sellest, et ei saa piima väljamaale saata, vaid peame piima võiks tegema, ja praegune võituru konjunktuur on niisugune, et meiereid ei või rohkem maksta kui 4½—4¾ senti piimaliitrist. Paluksin Teid, härra Lehtman, kui agronoomi, seletada, kas võib põllumees praegusel korral niisuguse hinna juures piima produtseerida. Ülge, missugune viljahind peaks olema, kui võime seda odava vöihinna juures karjale sööta? Meie peame praegu teistest põllumajanduse tuludest võtma lisa, et karjapidamise kulud kinni katta. Ja see on tingitud ühekülgsusest, karjamajapidamisest. Läheme edasi ja vaatame, kuidas põllumehed on võlgadesse sattunud. Nemad ütlevad, et oleme võlgadesse sattunud, et muretsesime esiteks paremad loomad, ehitasime karjalaudad, oleme talu niikaugele korda seadnud, et vöi-

me karja pidada ja piima valmistada, aga nüüd ei tasu see ennast. Põllumees on suurtes raskustes. Küsime, kas see on nüüd põllumehe süü? Riigikogu on ühispiimatalitustele ja põllumajandusele laene andnud, kuid laenatud kapital ei tasu ennast ära, selles seisab häda. Nüüd kui põllumeestel teie õpetuse järele häda käes, ei taha keegi põllumeest aidata, ajate kõik põllumees kraesse. Sellest seisukohast välja minnes on selge, et praegusel korral aitab veel põllupidajaid välja Teravilja kaitseseadus, mille läbi põllumees natukenegi raha saab. Aga karjapidamisega ei ole praegu midagi peale hakata, samuti ka sigade kasvatamisega. Ma tahaksin nüüd näha agronoomi, kes tulevad ja teevad kalkulatsioone, et meie võime sigu kasvatada, kui makstakse 45 senti lihakilogrammist. (V a h e l h ü ü e.) 45 senti sealihkilogramm makseti täna Tallinna linna tapamajas. Sellest seisukohast välja minnes peab ka Riigikogu tunnistama, et oleme vea teinud. Ja viga on tehtud sellega, et meie majandusetegevused ja majanduspoliitika juhid ei olnud küllalt ettenägelikud. (V a h e l h ü ü e.) Mina paluksin, härra Lehtman, et Teie kui agronoom vastaksite minu küsimuste peale. (V a h e l h ü ü e.) Tehke seda siis teinekord, ja näidake ära, et mina õigel seisukohal ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole rukist kasvatanud. (V a h e l h ü ü e.) Ja kui nüüd tahetakse siin kõnelda ja öelda, et teraviljakasvatus ei tasu ennast ära, siis see ei ole õige, seda näitavad tegelikud andmed, et praegusel korral teraviljakasvatus tasuv on.

A. Laur: Mina, lugupeetud Riigikogu liikmed, teeksin ainult ühe äärmärkuse härra Tonkman'i kõne kohta. Härra Tonkman väitis, et teravili on põllumehele päästeabinõuks, kuna karjapidamine viib ta raskustesse. Kokku võttes sain mina ni umbes Teist aru. Aga vaadake, härra Tonkman, ma tuletaksin Teile meelde, et teraviljakasvatus tasub ennast küll praeguste hindade juures, aga teraviljakasvatus tasub end ainult riiklikkude korralduste abil. Kui riik appi ei tuleks, siis oleksime meie teraviljakasvatuse poolest halvemas seisukorras, kui karjakasvatamise poolest. Kui meie tahaksime võrrelda neid asju, siis peaks võitootmisele ka juurde maksma, ükskõik kust see siis ka tuleks, kas riikikassast või mujalt. Vaadake, siis oleks teine seisukord. Aga kujutage ette, et ühel heal päeval meie ei saaks oma teraviljakasvatust

kaitsta ei monopoli ega tollide abil, vaid oleks niioelda täielik vaba teravilja sissevedu. Niisugusel puhul oleksime teraviljakasvatamisega suuremas hädas, kui karjapidamisega. (V a h e l h ü ü e.) Kui teraviljakasvatuse seadus anti, siis selleks, et meie ei võinud lasta teraviljakasvatamist langeda mitmesugustel põhjustel. Sellest räägiti läinud aastal väga palju, ja kõikide rühmade poolt leiti, isegi sotsialistid ei vaielnud vastu, et meie ei tohi lasta hävitada teraviljakasvatust. Keegi pole öelnud, et meie peame arendama ainult karjapidamist ja teraviljakasvatamist mitte. Keegi ei saagi seda öelda. Kõik agronoomid ütlevad, et karjapidamine ja teraviljakasvatus peavad käima käsikäes. Meie ei tohiks aga ka karjakasvatust jätta teisele plaanile ning jätta seda täiesti kaitseta. Seda sellepärast, et meie oleme mahutanud suured kapitalid piimaühisuste hoonetesse, mispärast ei või lubada, et need kapitalid kaotsi läheksid. Seepärast oleks tarvilik, et põllupidajatele makstaks väljaveovõi eest preemiat, nagu see on olemas Leedus ja Lätis. Härra Põllutööminister Jürman ütles, et selleks ei ole summasid. Hea tahtmise juures aga võiks summasid leida. Loodan siiski, et kord tuleb aeg, kus meie sellest mööda ei pääse.

Teiseks, mis mind ärritas ja sundis väljendusi avaldama, mille eest ma juhatajalt märkuse sain, oli see, et härra Tonkman tähendas, et koondusemehed püüavad kõik teha, et vanatalud raskustesse satuksid. Härra Tonkman, niisugust lapselikku juttu ärge tulge rääkima, see ei ole mitte millegagi põhjendatud. Noor- ja vanapõllumees ei saa lahus käia. Kui ühe käsi käib halvasti, siis käib ka teise käsi halvasti. Vanapõllumehe käe halvasti käimisest on tingitud ka asuniku käe halvasti käimine. Kui läheb noorpõllumehel hästi, siis läheb ühtlasi ka vanapõllumehel hästi, sest põllumajapidamised on niivõrt üksteisega seotud, et ühe kahjud tulevad ka teisele kahjuks, ühe kasud ka teisele kasudeks. Sellepärast ei saa mõelda, et meil soov kas uneski võiks tekkida, et vanatalupidajad raskustesse satuksid. Ma ei olnud rahaasjanduse komisjonis ja ei tea, kuidas Kornell'i väljendus võis olla, aga mõte võis niisugune olla, et kui talud hädasunnil pankrotti lähevad — meie peame südamest kahetsema, et see ette tuleb, sest sellest on kahju tervele ümbruskonnale ja laiemas ulatuses kogu rahvamajandusele, — aga kui see siiski sünnib otse kui mingi paratamatus, siis oleks otstarbekohasem, kui maa-

pank need talud ära ostaks, sest oksjoniteel lähevad talud peaaesjalikult linnameeste kätte ja lähevad liiga odava hinna eest. Mitmel korral on vanatalupidajad pöördunud minu poole küsimusega, et kas ei oleks võimalik, et maapank nende talud ära ostaks. Niisugusel juhul, kui maapank need talud ostaks ja asunduseks ära jaotaks, ei oleks see igatahes halvem, kui need talud mõne linnamehe kätte läheksid äriliseks otstarbeks. Aga teie peate teadma, et kui teie süda valutab, siis niisama valutab ka meie süda, koondusemehed süda, kui üks vanatalupidaja peab oma talust välja kolima, talust, millega ta on kokku kasvanud, talust, kus iga põõsas ja iga maalapikene on üks osa tema hingest. Sellepärast ei maksaks tulla ja tembeldada mõtteid meie omaks, mis meie omad ei saa olla, mis ei kannata mingit loogikat ja mis on rohkem kui demagogia, on nimelt see, kuidas ma oma vahelühüdes tähendasin.

K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma soovitaksin küll, et härra Laur need ettelugemised, mida ta põllumeeste rühmale luges, oma rühmale oleks lugenud, võib-olla see oleks härra Kornell'i ja teie rühma peale mõjunud, et nad rahaasjanduse komisjonis oleksid nii kõnelenud. Rahaasjanduse komisjonis kõneldi teisiti, — aga nüüd jälle teisiti, — et nemad on väga kurvad ja tunnevad kaasa, et talud oksjonile lähevad, aga kuidas see on kooskõlas? Härra Kornell ütleb, et konjunktuur on soodne, et võime vanatalusid ära osta. Seepärast ei ole soovitatav, et vanatalude päästmiseks asundusekapitalist toetust anname. Kuidas on teie õige seisukoht? (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Laur ütles, et tal on hale süda, et kõik ja puhas õigus, mis siin kõneldakse... (V a h e l h ü ü d e d.) See on jälgede segamine ja muud mitte midagi. See, mida Teie komisjonis kõnelesite, on protokolleeritud, ja härra Laarman ütles, et ma naelutan seda siin kinni, et koonduse liige komisjonis seda ütles. Meie peame teisi summe leidma, valitsus peab teisi summe leidma, aga mitte asundusekapitali kallale minema. Teie tahate talud ära jagada ja uusi asundusetalusid ehitama hakata. Teie politika on niisugune, et tahate talud ära jagada ja muud midagi ja sellepärast lasete vanatalud oksjoni alla minna. See on tõsi. Nüüd tulete 2 nädalat hiljem ja hakkate kaaluma, kas kõlbab nii kõnelda. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Ma palun rahu!

K. Tonkman: Ma juhin tähelepanu sellele, et need küsimused, mis teie praegu küsite, ei ole tänapäeva küsimused, vaid sellest kõneldi mineval aastal ja ülemineval aastal. Mis teie siis rääkisite? (Vahele hüüe.) Teie ütlesite, et meie põllumajandus läheb oma kindlat rada, lõhki ei ole midagi.

Pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise. Panen seaduseelnõu hääletamisele osade viisi.

I osa — §§ 1—11 — võetakse vastu.

(II osa §§ 12—21.)

A. Leps: Ma teen § 14 juurde ettepaneku, see paragrahv redigeerida järgmiselt:

„§ 14. Laenu tingimuste mitte-täitmisel või laenu tähtajaliste maksete määratud ajal mittetasumisel asub Eesti Maapank kogu võla sissenõudmisele. Kui käesoleva seaduse alusel antud laen on kinnistatud esimesele kohale või kui esimesele kohale on kinnistatud mõni teine Eesti Maapanga laen, siis toimetab Eesti Maapank võla sissenõudmist oma põhikirja alusel. Kõigil teistel juhtudel sünnib võla sissenõudmine harilikus korras.“

Lahkumine esialgselt redaktsioonist on see, et sel juhul, kui selle seaduse alusel antud laen on esimene, või kui eel seda on ainult maapanga laenud, siis sissenõudmine läheb erikorras, mis maapanga põhikirja ptk. V ette nähtud, mitte kohtu korras, vaid võla sissenõudmine läheb administratiivkorras.

Selles mõttes on sisuline muudatus. Teiseks on redaktsiooniline muudatus. Enne oli, et Eesti maapank „peab“ sisse nõudma, kui ei ole tähtajalised maksud makstud. Ettepanekus on öeldud „asub“, peab arvesse võtma, et on § 20 öeldud, et maapangal on õigus pikendada neid laenusid, seepärast ei pea ta sel juhul sissenõudmisele asuma. Niisugust kateegoorilist redaktsiooni, et ütleme — peab asuma, tarvitada ei saa, vaid asub, sest § 20 on öeldud, et pank võib pikendada maksude tasumist. Siis on siin veel öeldud: kõigil teistel

juhtudel sünnib sissenõudmine Tsiviilkohtupidamise seaduses ettenähtud korras. Tsiviilkohtupidamise seaduse korras — seda võib seletada ka selles mõttes, nagu oleks Tsiviilkohtupidamise seaduses eriline laenu sissenõudmise kord ette nähtud. Seda ei ole. Kui tahetakse öelda, et see eriline kord, mis maapanga põhikirjas ette nähtud, maksev ei ole, siis on küllalt kui öeldakse, et sissenõudmine sünnib harilikus korras. Nii on see redaktsiooniliselt lihtsam. Teen ettepaneku, § 14 minu poolt esitatud redaktsioonis vastu võtta.

Aruandja O. Suursööt (lõpusõna): Kuna selle küsimuse kohta olid rahaasjanduse komisjonis pikemad läbirääkimised, ja arvamised kaldusid sinna poole, et kui võimalik oleks seda paragrahvi nii redigeerida, et praegune kord maksuma jääb, siis oleks seda soovitatav sarnasel kujul vastu võtta. Rahaasjanduse komisjonis ei olnud valitsuse esindajal kui ka maapanga esindajal käepärast kohast redaktsiooni ja seepärast jäi see paragrahv muutmata, nagu see rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud. Nüüd võiks öelda, vähemalt mina isiklikult võiksin öelda, et see parandus loob olukorra, mis on sarnane praegusele. (Vahele hüüe.) Ta rahuldab maapanka selles mõttes, et võimaldab neil sissenõudmist teostada maapanga põhikirja alusel, kui maapanga nõudeõigus asub esimesel kohal; kui maapanga nõudmine asub teisel või kolmandal kohal, siis rahuldub esimese obligatsiooni pidaja selles mõttes, et siis läheb sissenõudmine harilikus korras. Sellepärast näib minule isiklikult, et see redaktsioon, mis tehtud rkl. Leps'i poolt, on täiesti otstarbekohane.

Juhataja: Vormiliselt aruandja ettepanekuga ühineda ei saa. Juhin tähelepanu sellele, et vahepeal on rkl. Leps oma ettepanekut muutnud,

võttes sõnade „harilikus korras“ asemele sõnad „üldises korras“.

§ 14 võetakse vastu A. Leps'i poolt ettepanekud kujul.

II osa — §§ 12—21 — võetakse vastu ühes parandusega.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

**8. Riigimõisade valitsuse põhimäärus —
II lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K.
Tonkmän.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II
lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ette-

kandmise ja hääletan seaduseelnõu osade
viisi.

Seaduseelnõu võetakse vas-
tu II lugemisel.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõ-
petan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.23 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

